

תוכנית שירות לתועלת הציבור (של"ץ) לנוער עובר חוק מחקר הערכה מסכמת

אמיליה קפרנוב   שקד לובוצקי-גטה
זהר שרביט   דורי ריבקין

עריכת לשון: רונית כהן בן-נון
תרגום לאנגלית (תקציר): אולין איבל
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

המחקר הוזמן על ידי משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ומומן בסיועו

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל
ת"ד 3886 ירושלים 9103702
טלפון: 02-6557400
brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | טבת תשפ"א | דצמבר 2020

תקציר

רקע

שירות לתועלת הציבור (של"ץ) היא תוכנית חינוכית-טיפולית עבור נערים עוברי חוק המטופלים בשירות המבחן לנוער. הנערים מופנים לעבודות השל"ץ לשם תיקון הנזק שגרמו לחברה בשל ביצוע העבירה. משנת 2011 מפעיל שירות המבחן לנוער את התוכנית במיקור חוץ. החברה המפעילה את התוכנית עבור שירות המבחן לנוער מעסיקה מערך של מתאמי של"ץ האחראים לשיבוץ הנערים במקומות ההשמה – במסגרות ציבוריות, ממשלתיות, מוניציפליות או בגופים ללא מטרת רווח (מלכ"ר) – ולמעקב אחר עבודתם. במקומות ההשמה הנערים מבצעים עבודות כגון תחזוקה, גינון, הדרכה, אריזת מזון ועבודות משרד.

בשנת 2017, לאחר שש שנות הפעלה במיקור-חוץ ולקראת סיום המרכז הנוכחי, פנה משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים למכון מאיר-סג'ווינט-ברוקדייל בבקשה להעריך את תוכנית של"ץ כדי לבחון את דרכי העבודה בה ואת תרומתה למשתתפים.

מטרות

למחקר שתי מטרות עיקריות:

- א. לספק להנהלת שירות המבחן לנוער ולמשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים מידע על אופן יישום השל"ץ, הן בהיבט המערכתי של דרכי העבודה הן בהיבט של הטיפול בנערים.
- ב. ללמוד על תרומת השל"ץ לנערים.

שיטות

במחקר נעשה שימוש משולב בשיטות כמותיות ואיכותניות, והוא מבוסס על דיווח רטרוספקטיבי של הנערים ועל אודותיהם בתום השל"ץ. אוכלוסיית המחקר כללה נערים שהוכנו לשל"ץ בצו שיפוטי וסיימו לבצע אותו בתקופה שבין נובמבר 2019 למארכ 2020. הממצאים הכמותיים מבוססים על נתוני 208 שאלונים שמילאו קצינות המבחן המטפלות על אודות הנערים, על 50 שאלונים לדיווח עצמי שמילאו הנערים וכן על מסד נתונים מנהליים שהתקבל משירות המבחן לנוער. הממצאים האיכותניים מבוססים על 15 ראיונות חצי מובנים עם גורמים בכירים בשירות המבחן לנוער, עם קצינות המבחן המטפלות, עם רכזות מנהל, עם הנהלת החברה המפעילה, עם מתאמי של"ץ ועם שישה נערים.

עיקרי הממצאים

משך השל"ץ. מספר שעות השל"ץ שהוטלו על הנערים בצו שיפוטי נע בין 20 ל-400 שעות (84 שעות בממוצע), והנערים ביצעו אותן במהלך תקופה שנעה בין חודש אחד ועד שנתיים וחצי (בממוצע 6.2 חודשים). בקרב נערים שקיבלו מכסת שעות גבוהה נצפה שיעור גבוה יותר של נערים שלא סיימו את השל"ץ.

הכנה לשל"ץ ושיבוץ הנערים. כ-90% מן הנערים עברו הכנה לשל"ץ על ידי קצינות מבחן ומתאמי של"ץ. אף על פי כן נמצא כי 37% מן הנערים לא הגיעו לכגישת השיבוץ הראשונה שנקבעה להם, ושיעור דומה של נערים לא התחילו את עבודות השל"ץ בזמן שנקבע להם. על פי תפיסת שירות המבחן לנוער, יש לשאוף ככל האפשר לשבץ את הנער בעבודות של"ץ על פי צרכיו הטיפוליים, כדי לספק לו הזדמנות להפנמת הנזק שהוא הסב ולתיקון. נמצא כי ב-93% מן המקרים היצע מקומות השל"ץ מאפשר למתאמים להציע לנער יותר ממקום השמה אחד, ב-88% מן המקרים מקום ההשמה נמצא בטווח של עד חצי שעת נסיעה או הליכה ממקום המגורים של הנער, ורק ב-40% מן המקרים סוג העבודות בשל"ץ תואם את אופי העבירה. בד בבד עם ההסכמה בקרב המתאמים וקצינות המבחן שהעבודה של הנערים בעמותות חברתיות במחיצת מתנדבים חשובה במיוחד לתהליך השיקום, נמצא כי מקומות ההשמה השכיחים ביותר הם מתנ"סים ולא עמותות חברתיות.

ליווי הנערים מבוצע חלקית, ובמקרים רבים הקשר השבועי בין המתאם ובין הנער אינו מתבצע בקביעות. אצל 42% מן הנערים לא נערך ביקור של המתאם במקום ההשמה, כנדרש. בקרב 37% מן הנערים לא התקיימה שיחה בין המתאם ובין קצינת המבחן על הנער ועל תפקודו. בנוגע ל-28% מן הנערים מתאמי השל"ץ כלל לא העבירו דיווח שוטף לקצינות המבחן המטפלות. במרבית המקרים מעורבות של קצינות מבחן מתרחשת רק במקרים של בעיות בתפקוד הנערים.

התוצאות העיקריות של השל"ץ (תפיסת השל"ץ כתיקון, תחושת תרומה לקהילה, רכישת מיומנויות עבודה רכות). להערכתן של קצינות המבחן, 77% מן הנערים רואים בשל"ץ תיקון לנזק שהסבו לחברה, 84% רכשו מיומנויות עבודה רכות ורק 48% חשים שתרמו לקהילה. נמצא קשר מובהק סטטיסטית בין איכות השירות שהמתאם מעניק לנער (להערכתן של קצינת המבחן) ובין כל אחת מתוצאות השל"ץ המרכזיות, וכן בין התאמת השל"ץ לסוג העבירה לתפיסת הנער את השל"ץ כתיקון, לתחושתו שתרם לקהילה ולרכישת מיומנויות עבודה רכות.

סיכום והמלצות

התוכנית מצליחה להשיג את מטרתיה במרבית מדדי התוצאה. עם זאת, במקרים רבים הפוטנציאל השיקומי שלה אינו ממומש עד תום, בהיעדר מעורבות מספיקה של המתאם בתהליך שעובר הנער ובהיעדר קשר בין המתאם ובין קצינת המבחן, ובינה ובין הנער במהלך השל"ץ. לכן, מומלץ להדק את הרצף הטיפולי ואת תיאום הטיפול בנער, לרבות העברת מידע בין הגורמים המטפלים בנער, לתעדף השמה במקומות בעלי אופי חברתי ולהגביר את מעורבות שירות המבחן לנוער במהלך השיקומי. לפני כניסת הנער לתוכנית, מומלץ להתמקד בשתי מטרות מרכזיות עבורו, מבין כלל התוצאות הרצויות של התוכנית. מטרות אלה יועברו לכלל הגורמים המטפלים בנער ויעמדו לנגד עיניהם בכל שלב בטיפול.

תמצית מנהלים

מבוא

שירות המבחן לנוער הוא שירות סוציאלי-טיפולי-סמכותי השייך למשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ופועל כחלק ממינהל תקון. אוכלוסיית המופנים לשירות המבחן לנוער הם נערים בני 12-18 שהופנו על ידי המשטרה עקב חשד לביצוע עבירה על פי חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשל"א-1971. מטרת שירות המבחן לנוער היא להתאים תוכניות טיפוליות לקטינים עוברי חוק, לסייע במניעת התנהגות עוברת חוק חוזרת ולסייע למערכת אכיפת החוק להתאים את ההחלטות השיפוטיות.

שירות לתועלת הציבור (של"ץ) היא תוכנית חינוכית-טיפולית עבור נערים עוברי חוק. בתוכנית, קצינות המבחן לנוער (עובדות סוציאליות המטפלות בקטינים בני 12-18 המופנים לשירות על פי חוק הנוער) מפנות את הנערים לביצוע עבודות השל"ץ לפי החלטות שיפוטיות כתיקון לחברה או לקהילה על הנזק שהסבו לה בביצוע עבירה.

העבודה במסגרת השל"ץ כוללת פעילויות כגון עבודות תחזוקה, גינון, הדרכה, אריזת מזון ועבודות משרד. לצורך ביצוע השל"ץ הנערים משתלבים במקומות השמה – מסגרות ציבוריות, ממשלתיות, מוניציפליות או גופים ללא מטרת רווח (מלכ"ר), כמו עמותות, חברות לתועלת הציבור, מתנ"סים, בתי ספר, פנימיות ויחידות להתנדבות עירוניות, מסגרות לאוכלוסיות נזקקות ועמותות לחלוקת מזון.

הפעלת מערך השל"ץ נעשית מסוף שנת 2011 בסיוע מיקור-חוץ, באמצעות מכרז פומבי שמפרסם משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. החברה המפעילה הנוכחית החלה את פעילותה במאוס 2017 והתקשרות עימה היא לחמש שנים. החברה מעסיקה שמונה מתאמי של"ץ בפריסה ארצית, והם משלבים את הנערים במאות מקומות ההשמה ברחבי הארץ. בכל אחת מן המסגרות הקולטות את הנערים לביצוע שעות השל"ץ יש אחראי עבודה הממונה על הנערים העובדים במקום. על פי נתוני שירות המבחן לנוער, בשנים 2011-2019 הופנו כ-19,000 נערים עוברי חוק לביצוע של"ץ. בשנת 2019 הופנו לשל"ץ 2,040 נערים: 94% מהם בניו, 61% יהודים ו-39% ערבים. הטווח של מספר שעות השירות שנגזרו על הנערים במסגרת התוכנית היה רחב: 83% מהם ביצעו 10-100 שעות; 13% ביצעו 101-200 שעות, 3% ביצעו 201-300 שעות ו-1% ביצעו 301 שעות ויותר.

בשנת 2017, לאחר שש שנות הפעלה במיקור-חוץ ולקראת סיום המכרז הנוכחי, פנה משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים למכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל בבקשה להעריך את תוכנית השל"ץ כדי לבחון את דרכי העבודה בה ואת תרומתה למשתתפים.

מטרות המחקר

למחקר שתי מטרות עיקריות:

א. לספק להנהלת שירות מבחן לנוער ולמשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים מידע על אופן יישום השל"ץ, הן בהיבט המערכתי של דרכי העבודה הן בהיבט של הטיפול בנערים.

ב. ללמוד על תרומת השל"ץ לנערים.

שאלות המחקר

1. יישום השל"ץ

- מהם המאפיינים והצרכים של הנערים המופנים לשל"ץ?
- מהם מאפייני השל"ץ?
- כיצד פועל מערך ההפניות למסגרות ההשמה?
- מהם דפוסי הליווי של הנערים: מתכונת המפגשים ותוכנם?
- כיצד פועל הפיקוח אחר ביצוע השל"ץ?
- מהם דפוסי הקשר בין המתאם לקצינת המבחן וכיצד מתנהל מערך העבודה ביניהם?
- מהם דפוסי הקשר בין קצינת המבחן לנער סביב השל"ץ?
- מהם האתגרים העיקריים שהתוכנית מתמודדת עימם?

2. תרומת השל"ץ למשתתפים

- כיצד מעריכות קצינות מבחן את תרומת השל"ץ לנערים? ובתוך כך, אילו תמורות חלו בעקבות השל"ץ, להערכתן, בתפקוד הנערים במסגרות החינוך והתעסוקה, בהשתייכותם לקהילה, בכוחותיהם ובמוטיבציה שלהם ובהתייחסותם לעבירה? באיזו מידה תרמה התוכנית לרכישת מיומנויות עבודה רכות ולתרגולן (למשל, עמידה בזמנים, קבלת סמכות, גבולות)?
- מהן תפיסות הנערים כלפי עבודתם בשל"ץ, לרבות תפיסת תיקון ופיצוי על הנזק שהסבו לחברה בשל ביצוע העבירה ותפיסתם את תרומת השל"ץ עבורם ועבור הקהילה, להערכת קצינות המבחן ולהערכת הנערים עצמם?

שיטת המחקר

במחקר נעשה שימוש משולב בשיטות כמותיות ואיכותיות, והוא מבוסס על דיווח רטרוספקטיבי של הנערים ועל אודותיהם בתום השל"ץ. אוכלוסיית המחקר כללה נערים שהוכנו לשל"ץ בצו שיפוטי וסיימו לבצעו במהלך החודשים נובמבר 2019 – מארס 2020. הממצאים הכמותיים במחקר מבוססים על נתוני 208 שאלונים שמילאו קצינות המבחן המטפלות על אודות הנערים, על 50 שאלונים לדיווח עצמי שמילאו הנערים וכן על נתונים מנהליים (מאפיינים סוציו-דמוגרפיים בסיסיים) שהתקבלו ממערכת המנ"ע – מערכת נוער עובר חוק (מערכת מידע ייעודית של שירות המבחן לנוער) ונתחו סטטיסטית. הממצאים האיכותניים מבוססים על 15 ראיונות חצי מובנים עם גורמים בכירים בשירות המבחן לנוער, עם קצינות המבחן המטפלות, עם עובדות מנהל, עם הנהלת החברה המפעילה, עם מתאמי השל"ץ ועם שישה נערים. המחקר קיבל את אישורה של ועדת האתיקה של מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.

עיקרי הממצאים

מאפייני האוכלוסייה. נמצא כי 54% מן הנערים המופנים לשל"ץ יהודים (ייצוג יתר לערבים) וכי 95% מן הנערים וכן מרבית הוריהם הם ילידי הארץ. למרבית הורי הנערים השכלה תיכונית בלבד ול-47% מן המשפחות קשיים כלכליים. גיל הנערים המופנים לשל"ץ בצו שיפוטי נע בין 14 ל-20 שנים בעת ההפניה, ו-47% מן הנערים חצו את גיל 18 (גיל ממוצע 17.25, סטיית תקן 1.37).

צורכי הנערים. נמצא שיעור גבוה של נערים אשר נדרשים להתייחסות חינוכית-טיפולית. 46% מן הנערים אובחנו כבעלי לקויות למידה או שעלה חשש שיש להם לקויות למידה. בנוגע לכ-10% מן הנערים ידוע על חשיפה לאלימות או הזנחה בתוך המשפחה או מחוצה לה. נוסף לכך נמצא כי 22% מן הנערים נעצרו בעבר, לפני שהוכנו לתוכנית.

מאפייני השל"ץ. הנערים הופנו לשל"ץ בגין עבירות של אלימות, תעבורה, רכוש, מין ומוסר וסמים. העבירות השכיחות ביותר הן עבירות אלימות ותעבורה. מספר שעות השל"ץ שהוטלו על הנערים בצו שיפוטי נע בין 20 ל-400 שעות (84 שעות בממוצע, סטיית תקן 57.6), ומשך הביצוע נע בין חודש אחד לשנתיים וחצי (בממוצע 6.2 חודשים, סטיית תקן 3.94).

הכנה לשל"ץ. הליך הכנת הנער מתחיל לרוב לפני המשפט בעניינו ונמשך עד לשיבוצו בפועל במקום ההשמה. נמצא כי מרבית הנערים (כ-90%) מקבלים הסבר מלא על הליך השל"ץ הן מקצינת המבחן שלהם הן מן המתאם, לרבות הדגשת המסר כי עבודות השל"ץ הן פיצוי לחברה על העבירה שביצעו. עם זאת, מן הראיונות עלה כי למרות פעולות ההכנה חלק מן הנערים מגלים התנגדות להגיע לפגישת השיבוץ עם המתאם ולבצע את העבודות בפועל. כמו כן המידע על הנער המועבר מקצינת המבחן למתאם כולל בעיקר היבטים מנהליים, כגון מספר שעות השל"ץ שנגזרו עליו ומשך הביצוע שנקבע. מידע זה אינו מספק דיו כדי לסייע למתאם לאתר מקום השמה מיטבי עבור הנערים ולהתמודד עם התנגדותם לביצוע העבודות.

הליך השיבוץ וההשמה. החברה המפעילה היא המבצעת בפועל את הליך השיבוץ וההשמה, באמצעות מתאמי השל"ץ. רכיבי הליך השיבוץ וההשמה נבדקו במחקר על פי הדרישות שהציב שירות המבחן לנוער במכרז. נמצא כי דרישות שירות המבחן לנוער המתקיימות כמעט במלואן הן היצע מספק של מקומות השמה (93%) ושיבוץ הנער במקום השמה במרחק סביר ממקום מגוריו (87%). דרישות אחרות המתקיימות חלקית הן קיום פגישת שיבוץ עד שבועיים ממועד הוצאת ההפניה לשל"ץ (63%), תחילת עבודות השל"ץ בפועל עד חודש ממועד הוצאת ההפניה (63%), התאמת סוג העבודות לאופי העבירה (כאחד מן התנאים להתאמת מקום ההשמה לצרכים הטיפוליים של הנער) (40%) ונוכחות הורים בפגישת שיבוץ (18%). העבודות השכיחות ביותר שביצעו הנערים בשל"ץ הן עבודות תחזוקה (65%), ומקומות ההשמה השכיחים ביותר הם מתנ"סים (41%). הראיונות עם המתאמים וקצינות המבחן העידו על כך שבמקרים שבהם הנערים מבצעים את העבודות בעמותות חברתיות במחיצת מתנדבים, הם עוברים תהליך חינוכי חשוב, רוכשים מיומנויות תעסוקתיות וחברתיות ומפתחים אחריות חברתית.

ליווי הנערים בשל"ץ נמצא בסמכותם ובאחריותם של המתאמים מטעם החברה המפעילה. נמצא כי תהליך הליווי של הנער לא תמיד עומד בדרישות השירות. כך, במקרים רבים הקשר השבועי בין המתאם לנער אינו מתבצע בקביעות וכך גם ביקורי המתאמים במקומות ההשמה. מן הראיונות עם המתאמים עלה כי ביקור המתאם במקום ההשמה עלול להביך את הנער בשל החשיפה בפני המתנדבים העובדים במחיצתו כי הוא מבצע את העבודה בצו שיפוטי ולא בהתנדבות. טענה נוספת שהעלו המתאמים הייתה כי

הם אינם מקבלים הדרכה מקצועית מאף גורם המעורב בתוכנית. עם זאת המתאמים ציינו לטובה את התמיכה והליווי המקצועי שהם מקבלים מקצינות המבחן בכל הנוגע להתמודדותם עם הנערים.

הפיקוח על השל"ץ והאחריות על הנערים מוטלים על שירות המבחן לנוער. המחקר בדק אם ובאיזו מידה קצינות המבחן מקיימות תקשורת שוטפת עם המתאמים המלווים את הנערים. נמצא כי לרוב, על פי נוהל העבודה הקיים, מעורבות של קצינות מבחן מתרחשת במקרים של בעיות בתפקוד הנערים, וכי הקשר השוטף בין קצינות המבחן ובין מתאמי השל"ץ אינו סדיר.

תוצאות השל"ץ (סיום השל"ץ בזמן שנקבע בצו השיפוטי, תפיסת השל"ץ כתיקון, תחושת תרומה לקהילה, רכישת מיומנויות עבודה רכות, כוחות ומוטיבציה, התייחסות לעבירה, תפקוד במסגרות החינוך והתעסוקה, השתייכות לקהילה, יחסים עם ההורים). 84% מן הנערים סיימו את השל"ץ לפני תום הזמן או במועד שנקבע בבית המשפט. על פי הערכתן של קצינות המבחן, 84% מן הנערים רכשו במהלך השל"ץ מיומנויות עבודה רכות, ו-77% מן הנערים תופסים את השל"ץ כתיקון לנזק שהסבו לחברה. בקרב יותר מ-60% מן הנערים חל שיפור בהיבטים האלה: התייחסות לעבירה, כוחות ומוטיבציה, יציבות ותפקוד במסגרות החינוך והתעסוקה. עם זאת רק 48% מן הנערים חשו שתרמו לקהילה במקום ההשמה או חשו בשיפור ניכר בהשתייכותם אליה. כמו כן, קצינות המבחן העריכו כי בקרב 53% מן הנערים חל שיפור בהשתייכות לקהילה ובקרב 39% מן הנערים חל שיפור ביחסים עם ההורים.

הקשר בין אופן יישום התוכנית ובין תוצאותיה המרכזיות. נמצא קשר חיובי ומובהק סטטיסטית בין איכות השירות שמעניק המתאם לנער ובין רוב תוצאות התוכנית (תפיסת השל"ץ כתיקון, תחושת התרומה לקהילה, רכישת מיומנויות עבודה רכות, כוחות ומוטיבציה ואף התייחסות לעבירה). נוסף לכך נמצא קשר בין התאמת מקום ההשמה וסוג העבודה לאופי העבירה ולתוצאות התוכנית המרכזיות (תפיסת השל"ץ כתיקון, תחושת תרומה לקהילה ורכישת מיומנויות עבודה רכות).

סיכום והמלצות

ככלל, תוכנית השל"ץ משיגה את מטרותיה בקרב מרבית הנערים המופנים אליה, ועמדוניהם של כל הגורמים המעורבים בתוכנית חיוביות כלפיה. עם זאת, משיחות עם המתאמים וקצינות המבחן עלה כי במקרים רבים הפוטנציאל הטיפולי-חינוכי של התוכנית אינו ממומש במלואו, מפני שבתוכנית מושם דגש בעיקר על מעקב אחר ביצוע שעות השל"ץ וכחות על התהליך הטיפולי-חינוכי ועל השגת המטרות השיקומיות עבור הנערים. לכן, מומלץ להדק את הרצף הטיפולי ואת תיאום הטיפול בנער, לרבות העברת מידע בין הגורמים המטפלים בנער, לתעדף השמה במקומות בעלי אופי חברתי ולהגביר את מעורבות שירות המבחן לנוער במהלך השיקומי. לפני כניסת הנער לתוכנית, מומלץ להתמקד בשתי מטרות מרכזיות עבורו, מבין כלל התוצאות הרצויות של התוכנית. מטרות אלה יועברו לכלל הגורמים המטפלים בנער ויעמדו לנגד עיניהם בכל שלב בטיפול.

דברי תודה

תודתנו מופנית לכל הנהלת שירות המבחן לנוער: בטי חנן – מנהלת אגף בכיר, שירות המבחן לנוער; ורדה רפפורט – סגנית מנהלת אגף בכיר, שירות המבחן לנוער; דורית ניצן – מנהלת תחום ארצית נוער עובר חוק, וחיים ליבנה – מרכז ארצי (מערכות תומכות החלטות); קרן ישראל שלום – מנהלת תחום ארצית מעצרים.

ברצוננו להודות לד"ר יוסף (אסי) אהרונוב, מנהל אגף מחקר באגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה (מתו"ה) על הסיוע בדיוק מתווה המחקר ועל הליווי והתמיכה המקצועית לאורך ביצוע המחקר.

תודה לסגני קצינות המבחן המחוזיות על שסייעו לנו באיסוף הנתונים, ותודה לקצינות המבחן על שהקדישו מזמנן, ומילאו שאלונים על אודות הנערים שבטיפולן. תודה גם לעובדות המינהל אשר קיבלו על עצמן את האחריות לגיוס הנערים למחקר.

תודה לעמיתנו במכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל: להיווט גזיה, רכזת איסוף הנתונים במחקר, וכן לבן שלומי פון שטראוס, ראש צוות איסוף נתונים. תודה לד"ר טלי באייר טופילסקי, על שהתוותה את המחקר והובילה אותו בראשיתו, ולחברות צוות המחקר – דנה ברנדר, עירית אייזיק ואפרת לסטר קידר. תודתנו האחרונה מופנית לד"ר לייא מורן-גלעד, ראש חטיבת המשפחה במכון, על שקראה, העירה וסייעה לנו לדייק את מתווה המחקר ואת המסמך הנוכחי.

תוכן עניינים

1	1.מבוא
3	2. שירות לתועלת הציבור – סקירת ספרות
3	2.1 גישות ומודלים לטיפול בנוער עובר חוק
4	2.2 הפעלת תוכניות התערבות עם נוער עובר חוק בעולם
5	2.3 היקף השירות בקהילה במדינות שונות
6	2.4 התרומה של שירות לתועלת הציבור
7	3. מטרת המחקר ושאלות המחקר
7	3.1 מטרת המחקר
7	3.2 שאלות המחקר
8	4. מערך המחקר
8	4.1 רכיב כמותי
11	4.2 רכיב איכותני
12	4.3 אתיקה
13	5. ממצאים
13	5.1 מאפיינים סוציו-דמוגרפיים של הנערים ושל הוריהם
15	5.2 מסגרות חינוך ומסגרות תעסוקה של הנערים
17	5.3 קשיי הנערים וצורכיהם
20	5.4 משך השל"ץ (של"ץ בעקבות צו שיפוטי)
21	5.5 יישום השל"ץ
37	5.6 תוצאות השל"ץ עבור הנערים
44	6. מגבלות המחקר
45	7. סיכום והמלצות
45	7.1 סיכום ממצאי המחקר
47	7.2 המלצות
49	עוד פרסומים של המכון בנושא
50	מקורות
52	נספחים

רשימת לוחות

- 13 לוח 1: מאפיינים סוציו-דמוגרפיים ומאפיינים כלכליים של הורי הנערים, לפי דיווחיהן של קצינות מבחן ונתוני מערכת המנ"ע ולפי קבוצת אוכלוסייה
- 14 לוח 2: מצב משפחתי וכלכלי של הורי הנערים, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 14 לוח 3: מאפיינים סוציו-דמוגרפיים של הנערים, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן ונתוני מערכת המנ"ע
- 16 לוח 4א: מצב לימודי ותעסוקתי של הנערים בעת ההפניה לשל"ץ, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 17 לוח 4ב: מצב לימודי ותעסוקתי של הנערים בתום השל"ץ, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 17 לוח 5: בעיות בריאות והתנהגות של הנערים, מאובחנות ובתהליך אבחון, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 18 לוח 6: חשיפה לאלימות ולהזנחה בתוך המשפחה ומחוץ למשפחה, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 18 לוח 7: מעצרים קודמים של הנערים, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 20 לוח 8: משך השל"ץ שנגזר על הנערים, בשעות ובחודשים, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 22 לוח 9: הליך ההכנה של הנערים לשל"ץ, לפי דיווחי הנערים
- 24 לוח 10: מאפייני הליך השיבוץ לשל"ץ, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 26 לוח 11: מאפייני השיבוץ, לפי דיווחי הנערים
- 27 לוח 12: מקומות ההשמה והעבודות בשל"ץ, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 29 לוח 13: מספר הפגישות בין קצינות המבחן ובין הנערים במהלך השל"ץ והסיבות לקיומן, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 30 לוח 14: מאפייני התקשורת בין קצינת המבחן ובין המתאם, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 32 לוח 15: נושאים המדווחים באופן שוטף ונושאים המדווחים בטופסי הביקור של מתאמי השל"ץ, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 35 לוח 16: שיחות בין הנער ובין המתאם, לפי דיווחי הנערים
- 41 לוח 17: שיפור במדדי התוצאה, לפי דיווחיהם של קצינות המבחן והנערים
- 42 לוח 18: שיפור במדדי יציבות ותפקוד במסגרות, לפי דיווחיהן של קצינות מבחן
- 52 לוח א-1: המהימנות של המדדים המרכזים – שאלון לקצינות המבחן על אודות הנער
- 54 לוח א-2: המהימנות של המדדים המרכזים – שאלון לנער
- 55 לוח ב-1: הקשר בין מאפייני התוכנית לתוצאות התוכנית עבור הנערים, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 58 לוח ד-1: שיעור קצינות המבחן המשיבות "לא ידוע" / "אין באפשרותי להעריך" (ערכים חסרים)

רשימת תרשימים

- 19 תרשים 1: סוגי עבירה שבגינם הופנו הנערים לשל"ץ, לפי דיווחיהן של קצינות מבחן
- 19 תרשים 2: רכיבי גזר הדין הנוספים לשל"ץ, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 22 תרשים 3: שיחת ההכנה לשל"ץ (לאחר קבלת גזר הדין), לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 28 תרשים 4: הסיבה לשיבוץ הנערים במקום השמה או בסוג עבודה, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 31 תרשים 5: קיום שיחות בין קצינות המבחן ובין מתאמי השל"ץ בנוגע לנער ולתפקודו, לפי מספר שעות השל"ץ ולפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 34 תרשים 6: ביקורי המתאמים, לפי הצורך בביקור ולפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 34 תרשים 7: עם מי שוחח המתאם בעת הביקור במקום ההשמה, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 36 תרשים 8: התאמת שירות המתאם לצורכי הנער, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 38 תרשים 9: השלמת שעות השל"ץ, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 39 תרשים 10: תפיסת השל"ץ כתיקון לנזק שגרמו הנערים, לפי דיווחיהם ולפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 40 תרשים 11: תחושתו של הנער כי הוא תרם לקהילה, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 56 תרשים ג-1: רכישת מיומנויות במהלך השל"ץ, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן
- 56 תרשים ג-2: רכישת מיומנויות במהלך השל"ץ, לפי דיווחי הנערים
- 57 תרשים ג-3: שיפור במדדי תוצאה נוספים, לפי דיווחיהן של קצינות המבחן